

ความสัมพันธ์ระหว่างละครโทรทัศน์กับสังคมไทย

นางสาวเหววิภา ภมรสดีคย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2528

ISBN 974-564-745-4

010753

16946600

@

RELATIONSHIP BETWEEN TELEVISION DRAMA AND THAI SOCIETY

Miss Paowipa Bhamornsatitaya

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1985

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างละครโทรทัศน์กับสังคมไทย
โดย นางสาวเพาวีภา ภมรสถิตย์
ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.พัทธา สายหนู

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....*สุพระ คุชฌันทร*..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพระ คุชฌันทร บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....*สุเมธ อินทวณิช*..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ อินทวณิช)

.....*พัทธา สายหนู*..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.พัทธา สายหนู)

.....*สมชาย อาสนจินดา*..... กรรมการ
(นายสมชาย อาสนจินดา)

.....*สุรพล วิรุฬห์รักษ์*..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างละครโทรทัศน์กับสังคมไทย
ชื่อนิสิต นางสาวเพาวีภา ภมรสติศย์
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สายหนู
ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 2528

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ละครโทรทัศน์ในแง่ของความสัมพันธ์กับสังคมไทย ว่าละครโทรทัศน์กับสังคมไทยมีความสัมพันธ์ต่อกันหรือมีบทบาทต่อกันอย่างไร โดยเลือกศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 ซึ่งเป็นปีที่มีละครโทรทัศน์ขึ้นเป็นครั้งแรก จนถึงปี พ.ศ. 2516 เป็นระยะเวลา 19 ปี เนื่องจากข้อจำกัดของระยะเวลาในการศึกษา โดยอาศัยแนวความคิดที่ว่า มนุษย์กับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกัน เมื่อละครโทรทัศน์เป็นกิจกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ละครโทรทัศน์จึงถือได้ว่าเป็นเรื่องทางสังคมที่มีผลกระทบ และได้รับผลกระทบจากสังคมทั้งสิ้น ละครโทรทัศน์และกลุ่มบุคคลที่สร้างสรรค์จึงต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสังคม หรือองค์กรต่าง ๆ ไปตามบริบทของสังคมและยุคสมัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากเป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในอดีต จึงถือว่าเป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์อย่างหนึ่ง แต่เป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์สังคมเพราะอาศัยแนวความคิดทางสังคมวิทยาในการมองและวิเคราะห์ปัญหา ดังนั้นข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาก็คือบทละครโทรทัศน์ที่ยังคงปรากฏอยู่ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว เพราะบทละครแต่ละเรื่องจะบ่งบอกถึงรูปแบบ และสามารถให้ภาพของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้ และศึกษาจากนิคยสารรายเดือนของสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับละครโทรทัศน์ในจำนวน และเวลาในการออกอากาศ ชื่อเรื่อง ตลอดจนการจัดทำ ฯลฯ ประกอบกับสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายผลิตรายการ ผู้เขียนบทละคร และนักแสดงในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเท่าที่ยังมีชีวิตอยู่ ในขณะเดียวกันก็ศึกษาสภาพสังคมไทยในช่วงเวลานั้นด้วยจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการวิเคราะห์ รวมใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 6 เดือน

จากการวิจัยพบว่า ตลอดช่วงเวลา 19 ปี ละครโทรทัศน์มีความสัมพันธ์และมีบทบาทกับสังคมไทยทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในด้านการเมือง ละครโทรทัศน์เป็นเครื่องมือของผู้ปกครองในการสร้างความมั่นคงในการปกครองประเทศ สร้างสังคมให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้น ละครโทรทัศน์ถูกใช้เป็นสื่อระหว่างประชาชนกับรัฐบาล หรือผู้ปกครองประเทศเนื่องจากคุณสมบัติของละคร ประสิทธิภาพของโทรทัศน์ และค่านิยมที่ประชาชนมีให้กับละคร รัฐบาลทุกสมัยจึงเห็นความสำคัญของละครโทรทัศน์ว่าสามารถจะเป็นตัวแทนในการสื่อเรื่องราวต่าง ๆ ให้ประชาชนรับรู้ได้โดยที่ประชาชนไม่รู้ตัว โดยผ่านทางละครการกุศล ละครพิเศษต่าง ๆ และผ่านทางคณะผู้จัดทำละคร ในด้านละครการกุศล รัฐบาลสามารถแสดงออกถึงวัตถุประสงค์ของรัฐบาลได้อย่างชัดเจน สำหรับละครโทรทัศน์ที่จัดเสนอโดยคณะละคร รัฐบาลเข้าไปยุ่งเกี่ยวในด้านเนื้อเรื่อง หลักเกณฑ์ และข้อบังคับในการพิจารณาละครออกอากาศให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลแต่ละสมัยโดยผ่านทางสถานี ในด้านเศรษฐกิจและสังคม ผู้ปฏิบัติราชการและผู้ชมมีส่วนกำหนดรูปแบบและเนื้อเรื่องของละครโทรทัศน์ ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมมีส่วนกำหนดทิศทางในการจัดทำละครของคณะละครและรสนิยมของคนดู แต่ไม่ว่าละครโทรทัศน์จะมีเนื้อหาและรูปแบบใดจะต้องไม่ขัดกับหลักเกณฑ์และข้อบังคับของทางสถานี ละครโทรทัศน์ในช่วง 19 ปี จึงเป็นละครที่อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ปกครองประเทศ แต่เป็นละครภายใต้การควบคุมที่ช่วยชี้แนะสังคมในทางศีลธรรมจรรยา ความรักชาติ และความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เพื่อให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อยมากกว่าช่วยชี้แนะสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเป็นละครโทรทัศน์ตามนโยบายของรัฐบาลที่ปลุกปั้นความสามารถทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน และเป็นละครโทรทัศน์ที่ไม่ได้สะท้อนภาพความเป็นจริงของสังคมไทยได้อย่างเต็มที่เนื่องจากข้อบังคับของสถานีและรัฐบาล แต่ละครโทรทัศน์ก็มีบทบาทต่อสังคมในทางเศรษฐกิจ ช่วยให้มีอาชีพ ช่วยให้บริการทางร้านได้โฆษณาสินค้าเพื่อขายสินค้าของตน และช่วยให้สถานีมีรายได้เพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อสารมวลชนให้แก่ประเทศชาติต่อไป ทั้งนี้ให้ความบันเทิงและสาระแก่ผู้ชมอีกด้วย

This research shows that television drama interrelates with the society in political, economical and sociological aspects. In political, the government used it as a tool to stabilize its regime and promote social ideas as well as a media to communicate with the public. Being an effective media and popular among the people, it is highly prized as a media to communicate message to the people as evident in several charity programme organizers. In charity dramas, the government could directly suggest its wishes and the government could control plots of television dramas by private companies. Criteria and regulations to censor drama scripts were flexible relying on each government's policy and were imposed by television stations. In economical and sociological, the sponsors and the audiences could set up types and plots of television drama. and also the economical and sociological could determined the direction in organizing drama of private companies and taste of the audiences. However, types and plots of the drama must not violate the regulations of television station. Television drama during these 19 years were under the control of the government which concentrated on guiding and promoting morality, patriotism and loyalty to the monarchy institution. However, the real purposed were for political order and discipline to facilitate its governing. As a consequences, dramatic creativity and initiative were restrained, and television drama could not fully perform its function to reflect the social realities under the regulation of the government and television station. Despite all these limitations, television drama was still considered as an important force in economic development by creating new jobs, providing advertising channels and earning

กิติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทั้งมีรายนามข้างล่างนี้ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูล คำปรึกษา ตลอดจนแนะแนวทางเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงด้วยดีสมดังเจตนารมณ์ของผู้วิจัย

ศาสตราจารย์ ดร. พัทธา สายหนู

คุณสมชาย อาสนจินดา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภางค์ จันทวานิช

รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์

คุณจ่านง รังสีกุล

คุณฉลอง ปรานีประชาชน

พลตรีถาวร ช่วยประสิทธิ์

คุณถาวร สุวรรณ

คุณศักดิ์เกษม นุตาคม

คุณสุภาวีย์ เทวกุล

คุณสุวัฒน์ วรคิลก

คุณอรวรรณ โปร่งมณี และ

คุณอาจินต์ ปัญจพรรค์

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวเพาวีภา ภมรสติติก์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ณ
สารบัญตาราง	ม
บทที่	
1. บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
วัตถุประสงค์ในการศึกษา	6
แนวความคิดในการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	8
ข้อจำกัดในการวิจัย	8
วิธีการศึกษาวิจัย	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
2. ละครกับสังคม	10
3. ละครโทรทัศน์ไทยในช่วง พ.ศ. 2498-2516	19
ข้อมูลเบื้องต้นของละครโทรทัศน์ไทยตั้งแต่	
พ.ศ. 2498-2516	19
การจัดทำละครโทรทัศน์ในช่วง 2498-2516	28
สรุปและวิเคราะห์	55

4.	บทละครโทรทัศน์ในช่วงปี พ.ศ.2498-2516	65
	หลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์บทละคร	66
	ผลการวิเคราะห์บทละครโทรทัศน์	72
5.	สภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมกับละครโทรทัศน์ไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2498-2516	90
	ความสัมพันธ์ของละครโทรทัศน์กับสังคมไทยในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2498-2500	91
	ความสัมพันธ์ของละครโทรทัศน์กับสังคมไทยในสมัยรัฐบาล จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501-2506	101
	ความสัมพันธ์ของละครโทรทัศน์กับสังคมไทยในสมัยรัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2507-2516	111
	ความสัมพันธ์ของละครโทรทัศน์กับสังคมไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2498-2516	124
6.	สรุปและเสนอแนะ	130
	บรรณานุกรม	137
	ภาคผนวก	142
	ประวัติ	195